

**การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น
สำหรับโรงเรียนมาตรฐานสากล**

**INTEGRATING THE FOUR BASES OF SUCCESS INTO STUDENT DEVELOPMENT
WITH FIVE STEPS FOR WORLD CLASS STANDARD SCHOOLS**

เนลวัฒน์ กิ่งสุวรรณพงษ์ Nelawat Kingsuwannapong
โรงเรียนโคกสำโรงวิทยา Khoksamrong Wittaya School, Thailand
Corresponding Author Email: Nelawat@hotmail.com

Article Received: February 16, 2025. Revised: March 27, 2025. Accepted: March 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น สำหรับโรงเรียนมาตรฐานสากล เนื่องจากว่า การจัดการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและสามารถแข่งขันในเวทีโลกได้ โดยเน้นการพัฒนาทักษะด้านการปรับตัว การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลจึงถูกขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนา ยกระดับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานเทียบเท่าสากล ให้ผู้เรียนมีศักยภาพและความสามารถทัดเทียมกับผู้เรียนนานาชาติ ประเทศ โดยการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลสามารถทำได้โดยการจัดการเรียนรู้ตามบันได 5 ขั้น ซึ่งประกอบด้วย การตั้งคำถาม/สมมติฐาน การสืบค้นความรู้และสารสนเทศ การสร้างองค์ความรู้ การสื่อสารและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ การบริการสังคมและจิตสาธารณะ การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วยฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เข้ากับการพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเป็นองค์รวมและยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น, โรงเรียนมาตรฐานสากล, อิทธิบาท 4

Abstract

This article aimed to present the integrating the four bases of success (Iddhipāda) into student development with five steps for world class standard schools. This was because education management in the 21st century was about preparing learners to have the skills necessary for living and being able to compete on the world stage, emphasizing the development of adaptability skills, lifelong learning, and living together happily. The International Standard School Project was therefore driven to develop and elevate the quality of education management to international standards, so that learners had the potential and abilities equal to learners from other countries. The development of learners to international standards could be done by organizing learning according to 5 steps, which was consisted of asking questions/hypotheses, searching for knowledge and information, creating knowledge, communicating and presenting effectively, and providing social and public service. Integrating

the 4 principles of success (Iddhipāda), which was consisted of desire, diligence, mind, and investigation, into the development of learners with 5 steps would help promoting the development of learners as a whole and sustainable.

Keywords: Five Steps for Student Development, World Class Standard Schools, The Four Bases of Success

บทนำ

“ฉลาดรู้ ฉลาดคิด ฉลาดทำ” คือ เป้าหมายสำคัญของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการศึกษาธิการ พลตำรวจเอก เพิ่มพูน ชิดชอบ ที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรให้มีความสามารถ ฉลาดรู้ คือ รู้ในสิ่งที่ควรจะมี รู้ แสวงหาความรู้ในสิ่งที่ยังไม่มีรู้ (Smart Learning) ฉลาดคิด คือ รู้แล้วต้องคิดเป็น คิดเป็นเหตุและเป็นผล (Smart Thinking) ฉลาดทำ (Smart Doing) คือ ทำในสิ่งที่ควรทำ เป็นประโยชน์ (ศธ. 360 องศา, 2568) เนื่องจากกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านวิทยาการ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เศรษฐกิจการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ การเข้าถึงสินค้าและบริการที่หลากหลาย เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและความรู้ช่วยส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างประเทศ รวมถึงเกิดการแข่งขันและการแลกเปลี่ยนความรู้ช่วยกระตุ้นการพัฒนาเทคโนโลยี ทำให้แต่ละประเทศต้องร่วมมือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การดำรงชีวิตของคนในแต่ละประเทศ มีการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันมากขึ้น มีความร่วมมือในการปฏิบัติการกิจและแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกันมากขึ้น ทำให้คนต้องคิดวิเคราะห์ แยกแยะ และมีการตัดสินใจที่รวดเร็ว เพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ในสังคมที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น นำไปสู่การแข่งขันทางเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในยุคโลกาภิวัตน์ เช่น ทักษะด้านภาษา เทคโนโลยี และการสื่อสาร รวมถึงการเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้หลายประเทศต้องปฏิรูปการศึกษา คุณภาพของการจัดการศึกษาเป็นตัวบ่งชี้สำคัญประการหนึ่ง สำหรับความพร้อมในการเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และศักยภาพในการแข่งขันในเวทีโลกของแต่ละประเทศ ประเทศที่จะอยู่รอดได้หรือคงความได้เปรียบก็คือประเทศที่มีอำนาจทางความรู้และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งในยุคโลกไร้พรมแดน คนต่างชาติจะเข้ามาทำงาน และประกอบอาชีพในประเทศไทยมากขึ้น ขณะเดียวกันคนไทยก็มีโอกาสไปทำงานและประกอบอาชีพในต่างประเทศมากขึ้นด้วยเช่นกัน คนยุคใหม่จะต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่หลากหลาย ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่แต่ละประเทศต้องเตรียมคนรุ่นใหม่ให้มีทักษะในการแสวงหาความรู้ มีทักษะการคิด มีทักษะและความสามารถในการปรับตัว ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ มีคุณลักษณะสำคัญในการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ได้ อย่างรู้เท่าทัน สงบ สันติ มีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี เหมาะสมและเพียงพอ

กระทรวงศึกษาธิการจึงทำการทบทวน และปรับปรุงหลักสูตรการจัดการศึกษา และได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาผู้เรียนของชาติเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทย ควบคู่กับความเป็นสากล รักความเป็นไทย มีทักษะในการคิด มีทักษะในการแก้ปัญหา มีทักษะด้านเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการสื่อสาร และมีทักษะชีวิต สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ ในระดับที่ไม่ต่ำกว่านักเรียนของนานาชาติประเทศ ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน เป็นการเพิ่มขีดความสามารถ

ให้คนไทยก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของโลก มีศักยภาพในการแข่งขันในเวทีโลก แต่อย่างไรก็ตาม ผลการติดตามการใช้หลักสูตรแกนกลางฯ พบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณภาพได้ต่างๆ เช่น ทักษะและความสามารถในการใช้ภาษาไทย-อังกฤษ เพื่อการสื่อสารและการศึกษาหาความรู้ ทักษะและความสามารถในการคิดรูปแบบต่างๆ การเป็นผู้มีจิตสาธารณะ มุ่งมั่นไม่ย่อท้อต่อปัญหา เป็นต้น และดำเนินการเร่งหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะและความสามารถต่างๆ ดังกล่าวให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เพื่อให้เป็นฐานที่จะเติบโตเป็นคนไทยที่มีความคิดเป็นสากล มีความสามารถในการร่วมมือทำงานและแข่งขันกับนานาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะสิ่งเหล่านี้จะทำให้ประเทศไทยดำรงอยู่ในเวทีระดับนานาชาติได้อย่างรู้เท่าทัน สมศักดิ์ศรี เคียงบ่าเคียงไหล่ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ได้รับประโยชน์ในสิ่งที่ควรจะได้รับ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบ สันติ ถ้อยทีถ้อยอาศัยและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงจัดตั้งโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล (World-Class Standard School) ซึ่งเป็นนวัตกรรมจัดการศึกษาที่ใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนการพัฒนากระบวนกำจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานเทียบเท่าสากล ผู้เรียนมีศักยภาพและความสามารถทัดเทียมกับผู้เรียนนานาชาติ ประเทศ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2553 มีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ข้อ คือ 1) พัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก 2) จัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล และ 3) บริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ โดยมีโรงเรียนเป้าหมาย 500 โรงเรียน เป็นกลุ่มบุกเบิก ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยการให้โรงเรียนในโครงการเร่งพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาและดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบรรลุคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและสาระการเรียนรู้ความเป็นสากล อย่างไรก็ตาม ผลการกำกับ ติดตามการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการมาตรฐานสากล ในปี 2553-2554 กลับพบว่า ทักษะและความสามารถที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นสากล อยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ ได้แก่ ทักษะและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ความสามารถด้านเทคโนโลยี และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมถึงข้อมูลเชิงประจักษ์จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ผลการทดสอบความถนัดทั่วไป (GAT) และผลการทดสอบความถนัดทางวิชาการและวิชาชีพ (PAT) ก็ยังไม่เป็นที่น่าพอใจเช่นเดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555) สอดคล้องกับงานวิจัยของนลพรรณ บัพบาน (2559) ที่พบว่า คุณลักษณะและศักยภาพผู้เรียนที่ต้องได้รับการพัฒนา ประกอบด้วย ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการพูด เจจ่าต่อรองเพื่อจัดและลดปัญหาความขัดแย้ง ความสามารถในการวิเคราะห์และประเมินทางเลือก ตัดสินใจเลือกทางแก้ปัญหาที่เหมาะสม และลงมือแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม และความตระหนักและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศไปในทางที่ถูกต้อง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555) จึงเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เรียกว่า “บันได 5 ขั้นของการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากล” เพื่อเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและศักยภาพความเป็นสากลให้โรงเรียนในโครงการนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามบริบทของตน

จากความเป็นมาและปัญหาดังกล่าวข้างต้นนี้ อธิบายได้ว่า โครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้น ต้องมีองค์ประกอบหลักๆ คือ ผู้เรียนมีคุณภาพ และการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักจะทำให้โรงเรียนนั้นประสบความสำเร็จในการเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล ทั้งนี้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาบูรณาการเข้ากับการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากลที่เหมาะสม คือ อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่ว่าด้วยคุณธรรมเครื่อง

นำไปสู่ความสำเร็จ การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 เข้ากับบันได 5 ขั้น เป็นแนวทางการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ได้แก่ 1) ฉันทะ (ความพอใจ) ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักและสนุกกับการเรียนรู้ในชั้นการตั้งคำถาม 2) วิริยะ (ความเพียร) สนับสนุนให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นในการสืบค้นความรู้ 3) จิตตะ (ความเอาใจใส่) ช่วยให้ผู้เรียนมีสมาธิและตั้งใจในการสรุปองค์ความรู้ และ 4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง) ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้เหตุผลในการวิเคราะห์และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

ในบทความนี้ จะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ ความเป็นมาและคุณลักษณะของโรงเรียนมาตรฐานสากล องค์ประกอบของการจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากล ความสำเร็จของโรงเรียนมาตรฐานสากล การพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลด้วยการจัดการเรียนรู้ตามบันได 5 ขั้น และการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น สำหรับโรงเรียนมาตรฐานสากล ตามลำดับ องค์ความรู้จากบทความนี้จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม

ความเป็นมาและคุณลักษณะของโรงเรียนมาตรฐานสากล

โรงเรียนมาตรฐานสากล (World-Class Standard School) เป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนำมาใช้เป็นมาตรการเร่งด่วนในการยกระดับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานเทียบเท่าสากล ผู้เรียนมีศักยภาพและความสามารถแข่งขันทัดเทียมกับผู้เรียนของนานาชาติ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งหวังให้โรงเรียนมาตรฐานสากล (World-Class Standard School) ทุกโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยเพิ่มเติมสาระความเป็นสากล และให้ความสำคัญในการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนภาษาต่างประเทศที่ 2 อีกหนึ่งภาษา รวมทั้งการฝึกทักษะภาษาอังกฤษอย่างเข้มข้นเพื่อต่อยอดความรู้ที่ได้จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รวมทั้งบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBECQA) ซึ่งประยุกต์ให้สอดคล้องตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award: TQA) ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นพลโลกมีศักยภาพทัดเทียมกับนานาชาติ เป็นเยาวชนไทยรุ่นใหม่ เป็นผู้ที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการ สามารถสื่อสารได้สองภาษา ล้ำหน้าในทางความคิด สามารถผลิตงานได้อย่างสร้างสรรค์ และมีจิตร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก โดยได้ดำเนินงานหลักสูตรโรงเรียนมาตรฐานสากล (World Class Standard School) ตั้งแต่ปีการศึกษา 2553

ลักษณะของโรงเรียนมาตรฐานสากลจะเป็นโรงเรียนที่มีการพัฒนาหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับเดียวกับมาตรฐานสากลหรือมาตรฐานของประเทศชั้นนำที่มีคุณภาพการศึกษาสูง สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพเยาวชนสำหรับยุคศตวรรษที่ 21 ตามปฏิญญาว่าด้วยการจัดการศึกษาของ UNESCO ทั้ง 4 ด้าน คือ Learning to Know, Learning to Do, Learning to Live Together, Learning to Be คุณลักษณะโรงเรียนมาตรฐานสากลประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ สรุปได้ ดังนี้

1. ผู้เรียนมีศักยภาพเป็นพลโลก (World Citizen) คุณภาพผู้เรียนมีลักษณะ ดังนี้ 1) ความเป็นเลิศทางวิชาการ พัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นเลิศ ผ่านการประเมินระดับชาติและนานาชาติ มีความสามารถและความถนัดเฉพาะทางโดดเด่น สามารถแข่งขันและศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ 2) สื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

หรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ ในการสื่อสารได้ดี ผ่านการวัดระดับความสามารถทางภาษาจากสถาบันนานาชาติ 3) ล้ำหน้าทางความคิด สนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และโครงการเพื่อสาธารณประโยชน์ มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าเผชิญความเสี่ยง ใช้ความคิดระดับสูงอย่างมีเหตุผลและวางแผน จัดการสู่เป้าหมาย เคารพในค่านิยมและความเชื่อที่แตกต่าง 4) ผลงานอย่างสร้างสรรค์ พัฒนาความสามารถ ในการประเมิน แสวงหา สังเคราะห์ และใช้ข้อมูลข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้เทคโนโลยีสนับสนุน มีความรอบรู้ด้านทัศนภาพ ติความและสร้างสื่อเพื่อพัฒนาการคิดและการเรียนรู้ มีผลงานที่โดดเด่นและ สามารถนำเสนอเผยแพร่ในระดับนานาชาติ 5) ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก สร้างความตระหนักรู้ใน สภาวะการณ์ของโลก สามารถเรียนรู้และจัดการกับความซับซ้อน เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความสามารถในการวิเคราะห์เศรษฐกิจและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง มีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็น พลเมืองดี และสามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพต่อสาธารณะ ปกป้องสิ่งแวดล้อม และยึดมั่นใน อุดมการณ์ประชาธิปไตย

2. การจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล ประกอบด้วย 1) ด้านวิชาการ โรงเรียนจัด หลักสูตรหลากหลายเทียบเคียงมาตรฐานสากล เช่น EP, MEP, IEP, IB และหลักสูตรความเป็นเลิศเฉพาะทาง มีการปรับปรุงเนื้อหาให้เข้มข้น ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลาเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้สื่อการเรียนรู้คุณภาพสูง จัดการ เรียนการสอนด้วยระบบห้องเรียนคุณภาพ และใช้ระบบการวัดผลประเมินผลแบบมาตรฐานสากล 2) ด้านครู ครูมีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญเฉพาะทางผ่านการประเมินระดับชาติ สามารถใช้ภาษาต่างประเทศ สื่อสาร ใช้สื่อการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการจัดการเรียนการสอน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับนานาชาติ และใช้การวิจัยพัฒนานวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านการวิจัยและพัฒนา โรงเรียนดำเนินการวิจัยพัฒนาการจัดการศึกษาด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และใช้ผลการวิจัยเพื่อยกระดับ คุณภาพการศึกษาเทียบเคียงมาตรฐานสากล

3. การบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ ประกอบด้วย 1) ด้านผู้บริหาร ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ที่ ชัดเจน มีความสามารถในการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ เป็นผู้นำทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับ สามารถใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและการบริหารจัดการ มีความสามารถทางด้านภาษา และมีประสบการณ์ ในการจัดการศึกษานานาชาติ 2) ด้านระบบบริหารจัดการ โรงเรียนบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพที่ได้รับการรับรอง มีระบบการจัดการความรู้และการสร้างนวัตกรรมที่เผยแพร่ได้ มีการนำวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศมาใช้ในการ บริหารจัดการ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนานาชาติ มีการบริหารด้านบุคลากรอย่างมีอิสระและคล่องตัว และสามารถแสวงหาระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษาได้อย่างคล่องตัว 3) ด้านปัจจัยพื้นฐาน โรงเรียนมี ขนาดชั้นเรียนที่เหมาะสม มีจำนวนครูที่เพียงพอและมีความรู้ตรงสาขา มีภาระงานสอนของครูที่เหมาะสม มีหนังสือตำราเรียนที่มีคุณภาพระดับมาตรฐานสากล มีคอมพิวเตอร์พกพาสำหรับนักเรียนทุกคน มีเครือข่าย อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง มีห้องเรียนอิเล็กทรอนิกส์มัลติมีเดีย ห้องทดลองและห้องปฏิบัติการที่ทันสมัย มีห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ และศูนย์วิทยบริการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 4) ด้านเครือข่ายร่วมพัฒนา โรงเรียนมี สถานศึกษาที่เป็นเครือข่ายร่วมพัฒนาทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ประเทศ และนานาชาติ มีการจัดกิจกรรม การเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และทรัพยากร มีเครือข่ายสนับสนุนจากสถาบันอุดมศึกษาและองค์กร ต่างๆ และนักเรียนและครูมีเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่นทั้งในประเทศและต่างประเทศ (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555)

สรุปได้ว่า โรงเรียนมาตรฐานสากลเป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษาที่นำมาใช้ในการยกระดับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานเทียบเท่าสากล มีคุณลักษณะ 3 ประการ ประกอบด้วย 1) ผู้เรียนมีศักยภาพเป็นพลโลก มีความเป็นเลิศวิชาการ สื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา ล้ำหน้าทางความคิด ผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก 2) การจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล โดยพัฒนาทั้งด้านวิชาการ ครู และการวิจัย มีการจัดหลักสูตรหลากหลายเทียบเคียงมาตรฐานสากล ปรับปรุงเนื้อหาให้เข้มข้น ใช้สื่อคุณภาพสูง และวัดผลประเมินผลแบบสากล พัฒนาครูให้มีความเชี่ยวชาญ สามารถใช้ภาษาต่างประเทศและสื่อเทคโนโลยี มีการวิจัยอย่างต่อเนื่อง และ 3) การบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพที่มุ่งเน้นการพัฒนาใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์และสามารถนำโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล ระบบบริหารจัดการที่ได้รับการรับรองและมีประสิทธิภาพ ปัจจัยพื้นฐานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และเครือข่ายร่วมพัฒนาที่เข้มแข็งทั้งในและต่างประเทศ

องค์ประกอบของการจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากล

การจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากลเป็นกระบวนการที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ โดยนำเอาทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่มาดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากลได้นำแนวคิดการจัดการคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management : TQM) มาใช้ เพื่อให้การพัฒนาศักยภาพของโรงเรียนให้ดำเนินไปตามมาตรฐานสากล หรือมาตรฐานของประเทศชั้นนำที่มีคุณภาพการศึกษาสูง การประเมินการบริหารจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากลได้นำเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติมาปรับใช้ โรงเรียนสามารถกำหนดแนวทางการดำเนินการที่แตกต่างกันไปตามบริบทและศักยภาพของโรงเรียน โดยการจัดการระบบคุณภาพของโรงเรียนมาตรฐานสากล มีองค์ประกอบ 7 หมวด สรุปได้ ดังนี้ (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2565)

หมวดที่ 1 การนำองค์กร มีเนื้อหาสำคัญโดยสรุป คือ โรงเรียนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการกำหนดทิศทางและเป้าหมาย มีการบริหารจัดการที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีและส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร มีการสื่อสารสองทางที่มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความผูกพัน และมุ่งเน้นการสร้างคุณค่าแก่นักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นอกจากนี้ โรงเรียนยังให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามกฎหมายและจริยธรรม รวมถึงการสนับสนุนชุมชนอย่างต่อเนื่อง

หมวดที่ 2 การวางแผนเชิงกลยุทธ์ มีเนื้อหาสำคัญโดยสรุป คือ โรงเรียนดำเนินการจัดทำกลยุทธ์โดยวิเคราะห์ปัจจัยรอบด้าน กำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน มีการจัดทำแผนปฏิบัติการที่คำนึงถึงความเสี่ยงและทรัพยากร พัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะสูง และติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด โดยมีการเปรียบเทียบกับโรงเรียนคู่เทียบเคียงเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

หมวดที่ 3 การมุ่งเน้นผู้รับบริการ มีเนื้อหาสำคัญโดยสรุป คือ โรงเรียนดำเนินการอย่างเป็นระบบตั้งแต่การทำความเข้าใจความต้องการ ผ่านการสำรวจพันธกิจ จัดทำฐานข้อมูลผู้รับบริการ จำแนกกลุ่มตามความท้าทายและปัจจัยต่างๆ รวมถึงเรียนรู้จากโรงเรียนคู่เทียบเคียง รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีผ่านกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ พร้อมจัดระบบบริการที่เข้าถึงง่ายและรวดเร็ว มีการกำหนดมาตรฐานและแจ้งให้ผู้รับบริการทราบ มีการวัด การประเมินความพึงพอใจ สำรวจพันธกิจเพื่อกำหนดคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและบริการ ใช้เครื่องมือที่เหมาะสมในการวัดผล นำข้อมูลมาปรับปรุงและเปรียบเทียบกับโรงเรียนคู่

เทียบเคียง นำข้อมูลมาวิเคราะห์ จำแนกกลุ่มผู้ใช้บริการตามลักษณะต่างๆ พิจารณาผู้รับบริการในอนาคต และนำข้อมูลไปปรับปรุงการเรียนรู้ พัฒนาหลักสูตร และประชาสัมพันธ์บริการ

หมวดที่ 4 การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ มีเนื้อหาสำคัญโดยสรุป คือ โรงเรียนดำเนินการจัดเก็บข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง เช่น ผลการดำเนินงานโครงการ ความพึงพอใจผู้รับบริการ ข้อมูลบุคลากร และผลงานวิจัย จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ทบทวน และปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กำหนดสิทธิ์การเข้าถึงข้อมูล และปรับปรุงระบบให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้ข้อมูลถูกต้อง เชื่อถือได้ และพร้อมใช้งาน รวมถึงการจัดการความรู้ โรงเรียนดูแลรักษาอุปกรณ์และระบบเครือข่ายให้พร้อมใช้งาน จัดหาอุปกรณ์ที่ได้มาตรฐาน และสร้างกระบวนการจัดการความรู้ที่เป็นระบบ เพื่อให้บุคลากรสามารถเข้าถึง แลกเปลี่ยน และเรียนรู้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หมวดที่ 5 การมุ่งเน้นบุคลากร มีเนื้อหาสำคัญโดยสรุป คือ โรงเรียนมุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับการสร้างคุณค่าและความผูกพันผ่านการปรับปรุงสวัสดิการ และสภาพแวดล้อมการทำงาน การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและผู้นำด้วยการจัดระบบการเรียนรู้และการประเมินผล การประเมินความพึงพอใจเพื่อนำผลมาปรับปรุง และการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีที่คำนึงถึงความปลอดภัยและสิทธิประโยชน์ของบุคลากร

หมวดที่ 6 การจัดการกระบวนการ มีเนื้อหาสำคัญโดยสรุป คือ โรงเรียนมุ่งเน้นการพัฒนาระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยให้ความสำคัญกับการออกแบบระบบที่ครอบคลุมทุกด้านและมุ่งเน้นผู้รับบริการ มีการกำหนดกระบวนการทำงานที่สอดคล้องกับพันธกิจและสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป มีการควบคุมและปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉิน นำเทคโนโลยีและสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนากระบวนการทำงานให้มีความคล่องตัวและครอบคลุมประเด็นสำคัญ มีการนำกระบวนการทำงานไปปฏิบัติจริงโดยคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียน มีการควบคุมตรวจสอบการทำงานอย่างเข้มงวด และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์เพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

หมวดที่ 7 ผลลัพธ์ มีเนื้อหาสำคัญโดยสรุป คือ การนำเสนอผลลัพธ์ต้องครอบคลุมข้อมูลที่สำคัญ เช่น ข้อมูล สารสนเทศ และงานวิเคราะห์ต่างๆ โดยเน้น 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) รายงานผล เปรียบเทียบข้อมูลปัจจุบันกับเป้าหมาย ทั้งในด้านผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome) 2) แนวโน้ม แสดงข้อมูลเชิงตัวเลขเพื่อแสดงทิศทางของผลลัพธ์ตามช่วงเวลา 3) การเปรียบเทียบ เป็นการเปรียบเทียบผลลัพธ์กับโรงเรียนอื่นๆ ในกลุ่มสังกัด/ต่างสังกัด พื้นที่/ต่างพื้นที่ หรือระดับที่สูงกว่า 4) ความครอบคลุมและความสำคัญ แสดงให้เห็นว่ามีการรายงานผลลัพธ์ที่สำคัญทั้งหมด การแสดงผลควรทำในรูปแบบที่เข้าใจง่าย เช่น กราฟหรือตาราง

สรุปได้ว่า การจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากลเป็นการนำแนวคิดการจัดการคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management: TQM) มาปรับใช้ในโรงเรียนเพื่อให้การพัฒนาศักยภาพของโรงเรียนให้ดำเนินไปตามมาตรฐานสากล มีองค์ประกอบ 7 หมวด ได้แก่ 1) การนำองค์กร 2) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ 3) การมุ่งเน้นผู้รับบริการ 4) การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ 5) การมุ่งเน้นบุคลากร 6) การจัดการกระบวนการ และ 7) ผลลัพธ์

ความสำเร็จของโรงเรียนมาตรฐานสากล

ความสำเร็จของโรงเรียนมาตรฐานสากล คือ การเป็นโรงเรียนที่สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เทียบเท่ามาตรฐานสากล โดยมีเป้าหมายหลักคือการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพรอบด้าน ทั้งด้านวิชาการ ทักษะชีวิต คุณธรรมจริยธรรม และความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสังคมโลก การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลจึงเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ โดยความสำเร็จของโรงเรียนในโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลจะพิจารณาจากคุณภาพของผู้เรียนที่เพิ่มขึ้นตามเป้าหมายที่แต่ละโรงเรียนกำหนดและทำความเข้าใจกับโครงการเป็นสำคัญ รวมถึงความสำเร็จด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการบริหารจัดการโรงเรียนด้วยระบบบริหารคุณภาพ ถือเป็นความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนมาตรฐานสากลบนพื้นฐานความเชื่อว่า ถ้าโรงเรียนมีหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนและมีระบบการบริหารจัดการโรงเรียนที่ดี ก็จะช่วยทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพที่ดีขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้น การจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากลให้ประสบความสำเร็จได้ ต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่นักวิชาการด้านศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นวิธีการที่จะนำไปสู่กระบวนการพัฒนาผู้เรียนสู่คุณภาพที่คาดหวังให้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ความสำเร็จขั้นสุดท้ายของโรงเรียนมาตรฐานสากล คือ คุณภาพของผู้เรียน โรงเรียนที่ได้รับการประเมินว่ามีหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน และการบริหารจัดการที่ดีเยี่ยม แต่การประเมินคุณภาพของผู้เรียน ยังไม่ผ่านเกณฑ์ตามที่โรงเรียนได้กำหนดไว้ ก็ไม่ถือว่าโรงเรียนนั้นประสบความสำเร็จในการเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555)

สรุปได้ว่า ความสำเร็จของโรงเรียนมาตรฐานสากลสามารถวัดได้จากคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งโรงเรียนมาตรฐานสากลให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม และจริยธรรม ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา มีการวัด ประเมินคุณภาพของผู้เรียนตามเกณฑ์มาตรฐานที่ชัดเจนและสอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนักวิชาการ ผู้บริหาร ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง และชุมชน การทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

การพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลด้วยการจัดการเรียนรู้ตามบันได 5 ขั้น

การพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับเดียวกับมาตรฐานสากลหรือมาตรฐานของประเทศชั้นนำที่มีคุณภาพการศึกษาสูง สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพเยาวชนสำหรับยุคศตวรรษที่ 21 ตามปฏิญญาว่าด้วยการจัดการศึกษาของ UNESCO ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555)

1. Learning to Know คือ การเรียนเพื่อให้ความรู้ซึ่งจะนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ได้แก่ การรู้จัก การแสวงหาความรู้ การต่อยอดความรู้ และการสร้างความรู้ใหม่
2. Learning to Do คือ การเรียนเพื่อปฏิบัติลงมือทำนำไปสู่การประกอบอาชีพ รวมถึงการสร้างประโยชน์ให้กับสังคม
3. Learning to Live Together คือ การเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งในโรงเรียน ครอบครัว สังคม และการทำงาน

4. Learning to Be คือ การเรียนรู้เพื่อให้รู้จักตัวเอง รู้ถึงศักยภาพ ความถนัด ความสนใจ และสามารถนำความรู้ความสามารถไปใช้ประโยชน์ต่อสังคมตามแนวทางและศักยภาพของตนเอง วางแผนการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพของตนได้

การจัดการศึกษาโรงเรียนมาตรฐานสากล จำเป็นต้องเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณภาพทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลกเทียบเคียงกับนานาชาติโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานในยุคดิจิทัล ความสามารถคิดประดิษฐ์และความสามารถในการปรับตัว ทักษะการสื่อสาร ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ และคณะ (2562) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนมาตรฐานสากลจำเป็นต้องพัฒนาทักษะต่างๆ ของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะทักษะการคิด ซึ่งในปัจจุบันโรงเรียนยังไม่สามารถพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนได้เท่าที่ควร เนื่องจากการเรียนการสอนยังเน้นให้ผู้เรียนคิดตามสิ่งที่ป้อนความรู้มากกว่าการคิดสิ่งใหม่ๆ จึงควรมีการปรับรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดให้มากยิ่งขึ้น ประกอบกับผู้เรียนต้องมีทักษะชีวิตคือทักษะพื้นฐาน (Core Skills) คือทักษะการสื่อสาร การใช้ ICT การคิดคำนวณ การเผชิญและแก้ปัญหา ทักษะการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง (Personal Learning & Development Skills) มีความเชื่อมั่นในตนเอง คิดอย่างมีเหตุผล สามารถควบคุมตัวเองได้ และที่สำคัญต้องเห็นคุณค่าในตัวเอง มีทักษะพลเมือง (Citizenships Skills) เช่น สามารถรวมกิจกรรมในชุมชน รักความยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติเข้าใจสิทธิและหน้าที่ตนเอง เคารพความแตกต่าง และสุดท้ายคือทักษะการทำงาน (Employability Skills) เริ่มจากการวางแผนการทำงาน มีจริยธรรมในการทำงาน เคารพกฎกติกาและสามารถจัดลำดับความสำคัญ รวมไปถึงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เนื่องจากแนวคิดของทุนนิยมที่มุ่งการแข่งขันเพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จนละเลยการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้น เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้เกิดคุณภาพ สิ่งสำคัญที่สุดคือ การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การออกแบบหลักสูตรจะต้องสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งผู้เรียนจะเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามที่กำหนด มีการพัฒนาต่อยอดคุณลักษณะที่เทียบเคียงกับสากล โดยโรงเรียนต้องพิจารณาให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพความพร้อมและจุดเน้นที่มีความแตกต่างกันตามบริบทของแต่ละโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้เสนอการจัดการเรียนรู้ ที่เรียกว่า “บันได 5 ขั้น ของการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากล” ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและศักยภาพความเป็นสากล คือ มีทักษะในการค้นคว้า แสวงหาความรู้ มีความรู้พื้นฐานที่จำเป็นสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ร่วมกับผู้อื่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี บันได 5 ขั้น ประกอบด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555)

1. การตั้งคำถาม/สมมติฐาน (Hypothesis Formulation) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิด สังเกต ตั้งคำถามอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในการตั้งคำถาม (Learning to Question)

2. การสืบค้นความรู้และสารสนเทศ (Searching for Information) เป็นการฝึกแสวงหาความรู้ ข้อมูล และสารสนเทศ จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต หรือจากการฝึกปฏิบัติทดลอง เป็นต้น ซึ่งจะส่งเสริมการเรียนรู้ในการแสวงหาความรู้ (Learning to Search)

3. การสร้างองค์ความรู้ (Knowledge Formation) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนนำความรู้และสารสนเทศที่ได้จากการแสวงหาความรู้ มาถกแถลง อภิปราย เพื่อนำไปสู่การสรุปและสร้างองค์ความรู้ (Learning to Construct)

4. การสื่อสารและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communication) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้มาสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีทักษะในการสื่อสาร (Learning to Communicate)

5. การบริการสังคมและจิตสาธารณะ (Public Service) เป็นการนำความรู้สู่การปฏิบัติ ซึ่งผู้เรียนจะต้องเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การทำประโยชน์ให้กับสังคมและชุมชนรอบตัวตามวิถีภาวะของผู้เรียน และจะส่งผลให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะและบริการสังคม (Learning to Serve)

การจัดการเรียนรู้ตามบันได 5 ขั้น ดังกล่าวข้างต้น สามารถดำเนินการได้หลายหลายวิธี ซึ่งการให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent Study: IS) เป็นวิธีการที่นิยมกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลจะนำมาบูรณาการเป็นรายวิชาเพิ่มเติม ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555; ชลิต สุริยะสกุลวงศ์, 2555)

IS 1 การศึกษาค้นคว้า และสร้างองค์ความรู้ (Research and Knowledge Formation) มุ่งให้ผู้เรียนตั้งประเด็นปัญหา ตั้งสมมุติฐาน ฝึกทักษะการศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย การคิดวิเคราะห์ และสรุปองค์ความรู้ เป็นบันไดขั้นที่ 1 การตั้งประเด็นปัญหา และสมมุติฐาน (Hypothesis Formulation) ขั้นที่ 2 การแสวงหาเพื่อสืบค้นสารสนเทศ (Searching for Information) ขั้นที่ 3 การสรุปองค์ความรู้ (Knowledge Formation)

IS 2 การสื่อสารและการนำเสนอ (Communication and Presentation) มุ่งให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาพัฒนาวิธีการถ่ายทอด สื่อสารความหมาย แนวคิด ข้อมูล และองค์ความรู้ด้วยวิธีการนำเสนอที่เหมาะสม หลากหลายรูปแบบ และมีประสิทธิภาพ เป็นบันไดขั้นที่ 4 การสื่อสาร และการนำเสนอ (Effective Communication)

IS 3 การนำองค์ความรู้ไปบริการสังคม (Social Service Activity) มุ่งให้ผู้เรียนนำ และประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติ หรือนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เกิดบริการสาธารณะ เป็นบันไดขั้นที่ 5 การบริการสังคม และจิตสาธารณะ (Public Service)

ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) ที่เน้นกลไกการเรียนรู้ที่นำไปสู่การสร้างความรู้ คือ เมื่อบุคคลได้รับประสบการณ์หนึ่ง ถ้าข้อมูลหรือประสบการณ์นั้นตรงกับความรู้และโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่เดิม จะเกิดกระบวนการซึมซับเข้ากับความรู้ที่มีอยู่เดิม ในทางตรงกันข้าม หากข้อมูลหรือประสบการณ์ไม่ตรงกับความรู้และโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่เดิม จะเกิดภาวะไม่สมดุลขึ้น ทำให้บุคคลพยายามเรียนรู้เพื่อปรับสมดุลทางปัญญา โดยการสร้างโครงสร้างทางปัญญารูปแบบใหม่เกิดเป็นความรู้ใหม่ของบุคคลนั้น (Fosnot, C. T. and Perry, R. S., 1996)

สรุปได้ว่า การพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลด้วยการจัดการเรียนรู้ตามบันได 5 ขั้น เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนรูปแบบหนึ่ง ได้แก่ การตั้งคำถาม/สมมุติฐาน การสืบค้นความรู้และสารสนเทศ การสร้างองค์ความรู้ การสื่อสารและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ และการบริการสังคมและจิตสาธารณะ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการค้นคว้า แสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ สื่อสารได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี โดยมีการบูรณาการเข้ากับรายวิชาเพิ่มเติม เช่น IS1, IS2 และ IS3 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองและการพัฒนาอย่างรอบด้าน

การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น สำหรับโรงเรียนมาตรฐานสากล

อิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมที่ว่าด้วยคุณธรรมเครื่องนำไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา (อภิ.วิ. (ไทย) 35/447/345, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) มาจากคำ 2 คำ คือคำว่า “อิทธิ” หมายถึง ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี กิริยาที่สำเร็จ กิริยาที่สำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้เฉพาะ ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง การทำให้แจ้ง ความเข้าถึงสภาวะธรรมเหล่านั้น และ คำว่า “บาท” หมายถึง ฐาน เชิงรอง วิถีทางที่จะนำไปสู่ รวมกันจึงหมายถึง ฐานหรือกิริยาการทำหรือการเข้าถึง วิถีทางที่นำไปสู่เครื่องบรรลुสภาวะธรรม (พุทธทาสภิกขุ, 2537) ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาการงานให้บรรลุ เป้าหมาย เมื่อนำมาบูรณาการกับการพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนได้อย่าง เป็นองค์รวมและยั่งยืน ดังนี้ 1) ฉันทะ (ความพอใจ) ผู้เรียนจะเกิดความสุข อยากรู้ และสนุก กับการตั้งคำถาม และสมมติฐาน ทำให้เกิดฉันทะในการเรียนรู้ 2) วิริยะ (ความเพียร) ผู้เรียนจะมีความ ขยันหมั่นเพียร และอดทน ในการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเจอปัญหาหรืออุปสรรคใดๆ ก็จะไม่ย่อท้อ 3) จิตตะ (ความเอาใจใส่) ผู้เรียนจะมีสมาธิ และ ใจจดจ่อ ในการเรียนรู้ ทำให้สามารถเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง และ 4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง) ผู้เรียนจะใช้วิจารณ์ญาณในการพิจารณาไตร่ตรองข้อมูลต่างๆ อย่างรอบคอบ มีแนวทางการบูรณาการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การตั้งประเด็นคำถาม/สมมติฐาน มีแนวทางการบูรณาการคือ ให้ผู้เรียนตั้งประเด็นคำถาม ในเรื่องที่สนใจ อาจเป็นคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันของชุมชน ประเทศ หรือโลก รวมถึงตั้งสมมติฐาน พร้อมทั้งเหตุผลสนับสนุนโดยใช้ความรู้จากที่ได้ศึกษามา ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสุข อยากรู้ และสนุกกับการ ตั้งคำถามและสมมติฐาน ทำให้เกิดฉันทะในการเรียนรู้ (ฉันทะ-ความพอใจ) ผู้เรียนจะเกิดความสุข มุ่งมั่น ในการหาคำตอบของคำถามที่ตนเองตั้งไว้ (วิริยะ-ความเพียร) ตั้งใจในการพิจารณาปัญหาและตั้งคำถามอย่างมีเหตุผล (จิตตะ-ความเอาใจใส่) สามารถวิเคราะห์ ปัญหาและตั้งคำถามอย่างมีเหตุผล (วิมังสา-ความไตร่ตรอง)

ขั้นที่ 2 การสืบค้นความรู้และสารสนเทศ มีแนวทางการบูรณาการ คือ ให้ผู้เรียนศึกษา ค้นคว้า แสวงหาความรู้เกี่ยวกับคำถามที่ตั้งไว้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ วารสาร การทดลอง ทำการออกแบบ วางแผน และรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ รวมถึงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มโดยใช้ความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งเรียนรู้อย่างมีวิจารณ์ญาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้อง จะช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น และมุ่งมั่นในการแสวงหาความรู้ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพราะมีความพอใจในสิ่งที่ตนเองกำลังศึกษา (ฉันทะ-ความพอใจ) มีความพยายามในการค้นหาแหล่งข้อมูลที่หลากหลายและน่าเชื่อถือ (วิริยะ-ความเพียร) และใส่ใจในการอ่านและทำความเข้าใจ เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ (จิตตะ-ความเอาใจใส่) และสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล (วิมังสา-ความไตร่ตรอง)

ขั้นที่ 3 การสร้างองค์ความรู้ มีแนวทางการบูรณาการ คือ ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ข้อมูลแสดงถึงความ เข้าใจความเป็นมาของศาสตร์ หลักการ และวิธีคิดในหัวข้อที่ศึกษาด้วยวิธีการที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ ถูกต้องและแม่นยำ และสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ พร้อมอภิปรายผล เปรียบเทียบ และเชื่อมโยง ความรู้ที่ค้นพบกับความรู้เดิมที่มีอยู่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและรอบด้าน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนจะมีความ

สุข และภูมิใจกับองค์ความรู้ที่ตนเองได้มา ทำให้เกิดความพึงพอใจในผลงานของตนเอง (ฉันทะ-ความพอใจ) ผู้เรียนจะมีความตั้งใจในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้อย่างรอบคอบ (วิริยะ-ความเพียร) จดจ่อในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปองค์ความรู้ของตนเอง (จิตตะ-ความเอาใจใส่) สามารถตรวจสอบ ความถูกต้อง และสมบูรณ์ขององค์ความรู้ที่ตนเองสรุปได้ (วิมังสา-ความไตร่ตรอง)

ขั้นที่ 4 การสื่อสารและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ มีแนวทางการบูรณาการ คือ ให้ผู้เรียนเรียบเรียงความคิดอย่างสร้างสรรค์ นำเสนอผลงาน (เดี่ยวหรือกลุ่ม) โดยใช้สื่อเทคโนโลยี และเขียนรายงานการศึกษาค้นคว้า (ภาษาไทย 4,000 คำ หรือภาษาอังกฤษ 2,000 คำ) จะทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจ และกล้าแสดงออก ในการสื่อสารและนำเสนอความรู้ เพราะมีความพอใจในความรู้ที่ตนเองมี (ฉันทะ-ความพอใจ) มีความมานะในการฝึกฝนทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ เพื่อให้สามารถนำเสนอความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิริยะ-ความเพียร) ในขณะนำเสนอผู้เรียนจะมีความตั้งใจในการสื่อสารและนำเสนอความรู้ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจได้อย่างชัดเจน(จิตตะ-ความเอาใจใส่) ผู้เรียนจะไตร่ตรองเนื้อหาและวิธีการนำเสนอ เพื่อให้สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิมังสา-ความไตร่ตรอง)

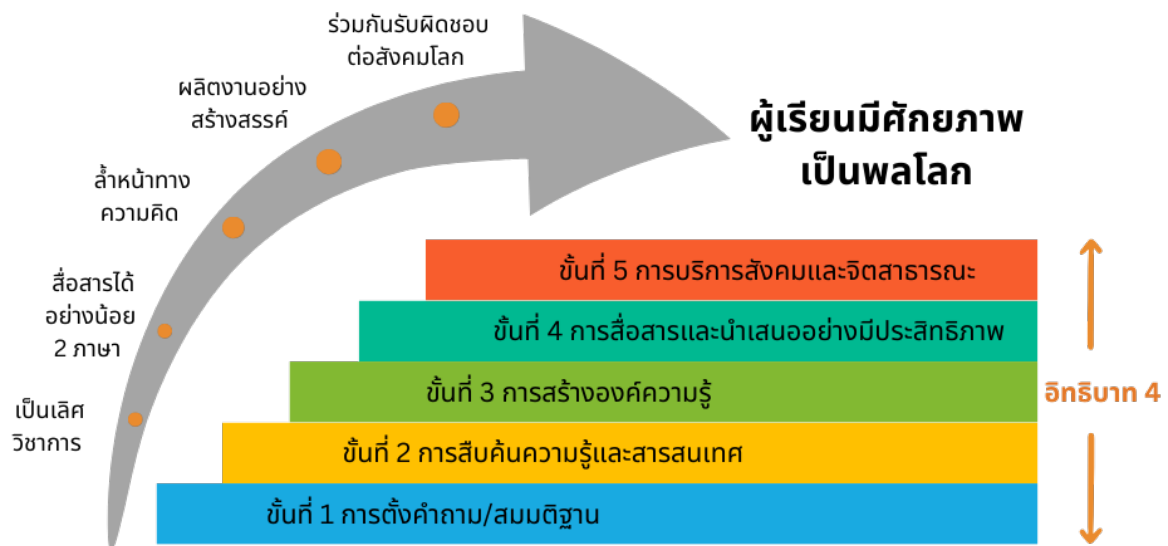
ขั้นที่ 5 การบริการสังคมและจิตสาธารณะ มีแนวทางการบูรณาการ คือ ให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลก พร้อมทั้งเผยแพร่ความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการปฏิบัติจริง โดยอ้างอิงแหล่งความรู้ที่น่าเชื่อถือ และใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย เช่น การสนทนาออนไลน์ จะช่วยให้ผู้เรียนมีความสุข และความภาคภูมิใจที่ได้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่น ทำให้เกิดความพึงพอใจในผลลัพธ์ของการเรียนรู้ (ฉันทะ-ความพอใจ) เกิดความอดทนและใส่ใจในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงให้เกิดประโยชน์สูงสุด (วิริยะ-ความเพียร) (จิตตะ-ความเอาใจใส่) โดยพิจารณาถึงผลกระทบของการนำความรู้ไปใช้ และเลือกวิธีการที่เหมาะสมที่สุด (วิมังสา-ความไตร่ตรอง)

สรุปได้ว่า การบูรณาการหลักอริยบท 4 เข้ากับบันได 5 ขั้นเป็นแนวทางการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม โดยอริยบท 4 ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละขั้นของบันได 5 ขั้น ได้แก่ 1) ฉันทะ (ความพอใจ) ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักและสนุกกับการเรียนรู้ในขั้นการตั้งคำถาม 2) วิริยะ (ความเพียร) สนับสนุนให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นในการสืบค้นความรู้ 3) จิตตะ (ความเอาใจใส่) ช่วยให้ผู้เรียนมีสมาธิและตั้งใจในการสรุปองค์ความรู้ และ 4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง) ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้เหตุผลในการวิเคราะห์และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ การบูรณาการนี้จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม

บทสรุป

โรงเรียนมาตรฐานสากลมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพเทียบเท่ามาตรฐานสากล มีคุณลักษณะที่โดดเด่นคือ 1) ผู้เรียนมีศักยภาพพลโลก คือ มีความเป็นเลิศทางวิชาการ สื่อสารได้หลายภาษา ล้ำหน้าทางความคิด ผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ และร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก 2) มีการจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล และ 3) มีการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ จะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลสามารถทำได้โดยการจัดการเรียนรู้ตามบันได 5 ขั้น ซึ่งประกอบด้วย การตั้งคำถาม/สมมติฐาน การสืบค้นความรู้และสารสนเทศ การสร้างองค์ความรู้ การสื่อสารและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ และการบริการสังคมและจิตสาธารณะ การบูรณา

การหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เข้ากับการพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเป็นองค์รวมและยั่งยืน สรุปดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น สำหรับโรงเรียนมาตรฐานสากล

เอกสารอ้างอิง

- ชลิต สุริยะสกุลวงศ์. (2555). แนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนมาตรฐานสากล. นครราชสีมา: โรงเรียนโชคชัยสามัคคี.
- นลพรรณ บัณฑิต. (2559). คุณลักษณะและศักยภาพผู้เรียนที่เป็นสากลของโรงเรียนมาตรฐานสากลในเขต จังหวัดนครพนม และมุกดาหาร. การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 3 วิทยาลัยนครราชสีมา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2537). การงานที่เป็นสุข. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุพิน บุญประเสริฐ และคณะ. (2562). แนวทางสู่ความสำเร็จของการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล. วารสารศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 3(1), 25-33.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). แนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มาตรฐานสากล ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2565). เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน OBECQA ปี 2565-2568. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ศธ. 360 องศา. (2568). เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน. แหล่งที่มา <https://www.facebook.com/share/p/12FNGWWE2mt/> สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2568.
- Fosnot, C. T. and Perry, R. S. (1996). Constructivism: Theory, Perspectives, and Practice. New York: Teachers College Press.